ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ MARCO DARMON της 9ης Μαρτίου 1988 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Η προδικαστική αυτή υπόθεση θέτει το πρόβλημα της διαχρονικής εφαρμογής των κοινοτικών κανονισμών περί κοινωνικής ασφαλίσεως των εργαζομένων. Πρέπει κατ' ουσίαν να κριθεί αν, στην περίπτωση που τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα εκκαθαρίστηκαν αρχικά προ της 1ης Οκτωβρίου 1972, αφότου ισχύει η κατάργηση των κανονισμών 3 και 4 [1], αναθεωρούνται δε τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα μετά την ημερομηνία αυτή λόγω μεταβολής της προσωπικής καταστάσεως του δικαιούχου, εξακολουθούν να εφαρμόζονται αυτοί οι κανονισμοί, ή αν, αντιθέτως, στην περίπτωση αυτή είναι εφαρμοστέοι οι κανονισμοί 1408/71 [2] και 574/72 [3].

2. Η διαφορά της κύριας δίκης έχει ως αντιδίκους τον Mario Viva, διακινούμενο εργαζόμενο ιταλικής ιθαγένειας, και το Fonds national de retraite des ouvriers mineurs [Εθνικό Ταμείο Συντάξεων Εργατών Ορυχείου] (στο εξής: ταμείο). Ο Viva ελάμβανε:

— από 1ης Ιουνίου 1963, ιταλική σύνταξη αναπηρίας, αναλογικώς επιμερισθείσα βάσει των κανονισμών 3 και 4,

— από 1ης Αυγούστου 1963, βελγική σύνταξη αναπηρίας με το συντελεστή που ίσχυε για τους «εγγάμους», μειωμένη κατ' εφαρμογή των εθνικών διατάξεων που απαγορεύουν τη σώρευση.

Το άρθρο 94, παράγραφος 5, του κανονισμού 1408/71 προβλέπει τη δυνατότητα των εργαζομένων, των οποίων η σύνταξη έχει εκκαθαριστεί προ της ενάρξεως της ισχύος αυτού του κανονισμού, να ζητήσουν την αναθεώρηση των δικαιωμάτων τους λαμβανομένων υπόψη των νέων διατάξεων. Ο Viva δεν έκανε χρήση της ευχέρειας αυτής. Μετά το θάνατο της συζύγου του εκκαλούντος της κύριας δίκης, που επήλθε στις 2 Νοεμβρίου 1983, το ταμείο αναθεώρησε αυτεπαγγέλτως τα βελγικά του συνταξιοδοτικά δικαιώματα εφαρμόζοντας το συντελεστή «άνευ οικογενειακών βαρών». Ο οργανισμός αυτός έκρινε ότι, ελλείψει αιτήσεως του ενδιαφερομένου βάσει του άρθρου 94, παράγραφος 5, εξακολουθούσαν να έχουν εφαρμογή οι κανονισμοί 3 και 4. Ο Viva δεν αμφισβητεί την εφαρμογή του συντελεστή «άνευ οικογενειακών βαρών», υποστηρίζει όμως ότι το ταμείο υποχρεούνταν, ως προς τη σώρευση των παροχών, να εφαρμόσει τους κανόνες που ίσχυαν κατά το χρόνο της αυτεπάγγελτης αναθεώρησης των δικαιωμάτων του λόγω της μεταβολής της προσωπικής του καταστάσεως, ήτοι τις διατάξεις των κανονισμών 1408/71 και 574/72.

3. Όπως σημείωσε το παραπέμπον δικαστήριο, ενώ για τη διαχρονική εφαρμογή των κανονισμών αυτών το άρθρο 94, παράγραφος 5, αναφέρεται ρητά στην περίπτωση που ο δικαιούχος παροχών ζητεί την αναθεώρηση των δικαιωμάτων του, η περίπτωση της αυτεπάγγελτης αναθεώρησης κατόπιν μεταβολής επερχόμενης στην προσωπική κατάσταση του δικαιούχου δεν έχει προβλεφθεί ρητά. Νομίζω ωστόσο ότι οι δύο κανονισμοί που ισχύουν από το 1972 και οι κανόνες που έχουν ήδη

* Μετάφραση από τα γαλλικά.

1 — JO 30 της 16.12.1958, σσ. 561 έως 597.
JO 62 της 20.4.1963, σ. 1314.

2 — Κανονισμός 1408/71 της 14ης Ιουνίου 1971 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητος (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73).

3 — Κανονισμός 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 138).

θεμελιωθεί με τη νομολογία σας περιέχουν τα στοιχεία της απαντήσεως σε όλα τα ερωτήματα που διατύπωσε το εθνικό δικαστήριο.

4. Δεν μπορώ, καταρχάς, να μην επισημάνω, όπως το έκανε άλλωστε και η Επιτροπή, την ομοιότητα μεταξύ των δεδομένων της υπό κρίση διαφοράς και εκείνων της υποθέσεως που εξετάστηκαν στην πρώτη απόφασή σας Sinatra [4].

5. Με την απόφαση εκείνη, πράγματι, δεχτήκατε ότι το άρθρο 46 του κανονισμού 1408/71 είχε εφαρμογή στην περίπτωση κατά την οποία μια βελγική σύνταξη αναπηρίας εργάτη ορυχείου υπεδάφους, η οποία είχε εκκαθαριστεί προ της καταργήσεως των κανονισμών 3 και 4 και της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 1408/71 και υπολογιστεί τότε βάσει του συντελεστή για « εγγάμους », τον οποίο προβλέπει το βελγικό δίκαιο, τροποποιήθηκε, μετά την έναρξη της ισχύος του, με την εφαρμογή του συντελεστή για τους « άνευ οικογενειακών βαρών », τον οποίο προβλέπει το ίδιο αυτό δίκαιο, λόγω ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας εκ μέρους της συζύγου του συνταξιούχου.

6. Σήμερα σας έχει υποβληθεί το ερώτημα αν οι διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ισχύσουν στην περίπτωση που μια σύνταξη αναπηρίας εργάτη ορυχείου, εκκαθαρισθείσα προ της καταργήσεως των κανονισμών 3 και 4 και της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 1408/71 και υπολογισθείσα βάσει του συντελεστή για « εγγάμους », τροποποιείται, μετά την έναρξη της ισχύος του, διά της εφαρμογής του συντελεστή για τους « άνευ οικογενειακών βαρών », λόγω θανάτου της συζύγου του συνταξιούχου.

7. Η σύγκριση στην οποία μόλις προέβην θα αρκούσε ίσως για να πείσει ότι έχετε ήδη κρίνει σιωπηρώς, με την προαναφερθείσα απόφαση Sinatra, το ζήτημα που σας υποβάλλεται σήμερα. Η προσφυγή στη νομική ανάλυση έρχεται να ενισχύσει την πεποίθηση αυτή.

8. Η θέση του ταμείου, η οποία συνίσταται στο να εφαρμόσει τις διατάξεις των κανονισμών 3 και 4, που είχαν καταργηθεί από 1ης Οκτωβρίου 1972, στην περίπτωση μεταβολών που επηρεάζουν, μετά την ημερομηνία αυτή, την κατάσταση του δικαιούχου συντάξεως αναπηρίας, στηρίζεται στην πραγματικότητα σε μια αμφισβητήσιμη εφαρμογή της εξ αντιδιαστολής συλλογιστικής.

9. Πράγματι, το ταμείο έκρινε ότι, παρά τη ρητή κατάργηση, η οποία επήλθε με το άρθρο 100 του κανονισμού 1408/71, των κανονισμών 3 και 4, αυτοί εξακολουθούσαν να διέπουν τις συντάξεις που είχαν εκκαθαριστεί προ της καταργήσεως αυτής· και τούτο βάσει του άρθρου 94, παράγραφος 5, του κανονισμού 1408/71, το οποίο ορίζει ότι « τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων, οι οποίοι επέτυχαν προ της 1ης Οκτωβρίου 1972 ... την εκκαθάριση συντάξεως, δύνανται να αναθεωρηθούν κατόπιν αιτήσεώς τους, αφού ληφθούν υπόψη οι διατάξεις του κανονισμού αυτού ». Εφόσον χρειάζεται ρητή αίτηση του δικαιούχου συντάξεως που εκκαθαρίστηκε προ της 1ης Οκτωβρίου 1972 για να μπορέσει να γίνει η αναθεώρησή της σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71, αυτό σημαίνει, κατά το ταμείο, ότι, αν δεν υποβληθεί τέτοια αίτηση, μια μεταβολή που θίγει τη σύνταξη δεν μπορεί να οδηγήσει στην εφαρμογή του κανονισμού 1408/71, αλλά εφαρμόζονται οι κανονισμοί 3 και 4, οι οποίοι ίσχυαν κατά το χρόνο εκκαθαρίσεως της συντάξεως.

10. Μια τέτοια ερμηνεία όμως ανάγει την εξαίρεση σε κανόνα. Το άρθρο 94, παράγραφος 5, επιφυλάσσει στον δικαιούχο συντάξεως η οποία εκκαθαρίστηκε προ της 1ης Οκτωβρίου 1972 την ευχέρεια να προκαλέσει, με αίτησή του και μόνο, την αναθεώρηση

4 — Απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1982, 7/81, Συλλογή 1982, σ. 137.

αυτών των δικαιωμάτων σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71, σύμφωνα δηλαδή με διατάξεις που καταρχήν δεν είναι εφαρμοστέες στην περίπτωσή του. Και τούτο διότι το άρθρο 94, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 ορίζει ότι ο κανονισμός αυτός « δεν δημιουργεί κανένα δικαίωμα παροχών για περίοδο προγενέστερη της 1ης Οκτωβρίου 1972 ». Πρόκειται για ρητή εφαρμογή, από τον κοινοτικό νομοθέτη, της αρχής που διατυπώθηκε με την απόφασή σας της 5ης Μαΐου 1977 Jansen [5], κατά την οποία μια νέα διάταξη κοινοτικού κανονισμού — εν προκειμένω το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 — δεν μπορεί να επεκταθεί σε καταστάσεις κείμενες εκτός της χρονικής σφαίρας εφαρμογής του κανονισμού αυτού. Η παράγραφος 5 του άρθρου 94 παρεκκλίνει από την αρχή που εφαρμόζεται με την παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου, επιτρέποντας την επίκληση των διατάξεων του νέου κανονισμού με απλή αίτηση και χωρίς να μεσολαβήσει κανένα αντικειμενικό γεγονός μετά την έναρξη της ισχύος του. Αντιθέτως, οι τροποποιήσεις της συντάξεως που επέρχονται λόγω συμβάντων επιγενομένων της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 1408/71 άγουν κανονικά στην εφαρμογή των διατάξεών του, σύμφωνα με τη « γενικώς αναγνωρισμένη αρχή », που ρητά αναφέρεται στην απόφασή σας της 15ης Φεβρουαρίου 1978 Bauche [6], κατά την οποία οι νέοι νόμοι εφαρμόζονται, « πλην εξαιρέσεως, στα μελλοντικά αποτελέσματα καταστάσεων που γεννήθηκαν υπό το καθεστώς του προϊσχύοντος νόμου ».

11. Ούτε η εξέταση των κοινοτικών διατάξεων που έχουν μεταβατικό χαρακτήρα, πλην των ήδη εξετασθεισών, στον υπό κρίση τομέα, ούτε η προαναφερθείσα απόφασή σας Sinatra μπορεί να οδηγήσει στην άποψη ότι πρέπει εν προκειμένω να αγνοηθούν οι κλασικές αρχές περί διαχρονικής εφαρμογής του νόμου.

12. Ενόψει του άρθρου 94, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, το άρθρο 118, παράγραφος 1, του εκτελεστικού κανονισμού 574/72 προέβλεψε, στην περίπτωση κατά την οποία ο κίνδυνος επέρχεται προ της 1ης Οκτωβρίου 1972, η δε αίτηση δεν κατέληξε ακόμη σε εκκαθάριση πριν από την ημερομηνία αυτή, διπλή εκκαθάριση, σύμφωνα με τις διατάξεις:

— του κανονισμού 3 ή των συμβάσεων που ισχύουν μεταξύ των εμπλεκομένων κρατών, για τον προ της 1ης Οκτωβρίου 1972 χρόνο·

— του κανονισμού 1408/71, για την περίοδο που άρχεται από 1ης Οκτωβρίου 1972.

Οι ειδικές αυτές διατάξεις δεν εφαρμόζονται στην υπό κρίση κατάσταση, στην οποία η σύνταξη, που είχε πράγματι εκκαθαριστεί προ της 1ης Οκτωβρίου 1972, θίγεται από γεγονός που μεταβάλλει την οικογενειακή κατάσταση του δικαιούχου μετά την 1η Οκτωβρίου 1972. Σημειώνεται ωστόσο, από νομοτεχνική άποψη, ότι αυτές δεν επιδιώκουν να επεκτείνουν καταρχήν πέραν της 1ης Οκτωβρίου 1972 τα αποτελέσματα του προϊσχύσαντος κανονισμού, αλλά μια τέτοια « επιβίωση » αντιμετωπίζεται εξαιρετικώς και μόνον στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 118, για να καταστήσει δυνατή στο συνταξιούχο τη διατήρηση του ωφελήματος του ευνοϊκότερου υπολογισμού.

13. Αλλά, για άλλη μια φορά, η εφαρμογή των διατάξεων του κανονισμού 1408/71 στην περίπτωση που μεταβάλλεται μια κατάσταση που είχε οδηγήσει στην εκκαθάριση συντάξεως προ της ενάρξεως της ισχύος αυτού του κανονισμού μου φαίνεται σαφώς ότι αναδεικνύεται κυρίως από την προαναφερθείσα απόφαση Sinatra. Με αυτήν πράγματι κρίνατε ότι η εφαρμογή, δυνάμει αποφάσεως του Ιουνίου

5 — Υπόθεση 104/76, Rec. 1977, σ. 829.

6 — Υπόθεση 96/77, Rec. 1978, σ. 383.

1976, του συντελεστή για τους « άνευ οικογενειακών βαρών » σε σύνταξη αναπηρίας που είχε αρχικά υπολογιστεί βάσει του συντελεστή για « εγγάμους », με απόφαση περί εκκαθαρίσεως στις 10 Μαΐου 1971 και ισχύουσα από 1ης Απριλίου 1971, επέβαλλε « εκ νέου υπολογισμό, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71 ».

14. Η συζήτηση ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου, η οποία και το ώθησε να υποβάλει στην κρίση σας αυτή τη διαφορά, περιστράφηκε ακριβώς στο ζήτημα αν ο Viva μπορούσε, μετά τη μεταβολή που επήλθε στην ατομική του κατάσταση, να αξιώσει να υπαχθεί στις ευεργετικές διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, οι οποίες προβλέπουν σύγκριση μεταξύ του εθνικού συστήματος και του συστήματος συνυπολογισμού και αναλογικού επιμερισμού, για να βρεθεί ποιο είναι το πλεονεκτικότερο. Νομίζω, επομένως, ότι στο προδικαστικό ερώτημα του Cour du travail της Mons πρέπει να απαντήσετε εμπνεόμενοι από τις αρχές που σας οδήγησαν στην πρώτη απόφαση Sinatra.

15. Υπό το φως των παρατηρήσεων αυτών, σας προτείνω να αποφανθείτε ότι:

« Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, νέος υπολογισμός επιβάλλεται σε περίπτωση που η σύνταξη αναπηρίας που εκκαθαρίστηκε από ένα κράτος μέλος πριν από την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού αυτού με βάση το συντελεστή για τους " εγγάμους" μεταβάλλεται, λόγω γεγονότος που επέρχεται μετά την ημερομηνία αυτή και επηρεάζει την προσωπική κατάσταση του δικαιούχου της, με την εφαρμογή του συντελεστή για τους " άνευ οικογενειακών βαρών ". »